

Gelişen turizm etkinlikleri ve mavi bayrak uygulaması

DR. TURHAN İSTANBULLU
CIHAN ERDÖNMEZ

GİRİŞ

Turizmin önemi, bir yandan sıkıcı yaşam ortamlarında bunalan bireyler ve genel olarak toplum açısından artmakta, öte yandan, ulusal ekonomiye getirdiği katkılar açısından gelişmektedir. Temelinde tamamı doğal kaynaklara dayanan maddesel üretim biçimleri, sözkonusu kaynakların azalması ve bozulması nedeniyle, ister istemez kendi kendini frenleme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durumda, hizmet üretimi içerisinde önemli ve öncelikli bir yere sahip olan turizmin öneminin artmaya devam etmesi de kaçınılmazdır.

Olayı, gelişmiş ülkelerle aralarında oluşan toplumsal farkları hızlıca kapatma amacı güden az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler açısından ele aldığımızda, daha da hassas bir durumun ortaya çıktığı rahatlıkla görülür. Zira, global bazda oluşmuş bulunan çevresel kaygılar, bu tür ülkelerin, ellerindeki doğal kaynakları sömürürcesine kullanmalarına olanak tanımaktadır. Aynı biçimde, tutarsız ve plansız sanayileşme modelleri de artık geçerliliğini yitirmiştir. Aslında doğru olan da budur.

Bu kapsamda ele alındığında, turizm, global boyutta paylaşılmaya açık, büyük ve önemli bir pazar konumunu güçlendirmektedir. Uluslararası Turizm Örgütü (WTO) Genel Sekreteri A. Enriquez Savinnac'ın bu konuyla ilgili şu sözleri hayli dikkat çekicidir: "2000'li yıllarda, turizm anlam ve yapı olarak önemli değişimlere uğrayacaktır. Politika belirleyiciler ve turizmciiler kendilerini şiddetli bir yarışın içerisinde bulacaklardır, çünkü tüketiciler, gelişen global turizm pazarı hakkında daha

fazla bilgi sahibi olmakta ve daha fazla talepkar hale gelmektedir."

Hemen hatırlatmakta yarar olan bir nokta da şudur; turizm, bir hizmet üretimi dahi olsa, doğal kaynaklarla son derece yakından ilgili bir sektördür. Bu nedenle de, turizmin sınırsız bir gelir kapısı olduğu zannedilmemelidir. Ekoloji bilincinden giderek geliştiği ve yaygınlaştığı, hatta ekolojinin köktenci bir yaklaşımla ele alınıp "derin ekoloji" (Henderson 1990), gibi yeni kavramların ortaya atıldığı bir zamanda, doğayı ve doğal kaynakları hiçe sayan bir turizm anlayışının başarıya ulaşması olanaklı değildir.

Bütün bunların ışığında, turizmin uluslararası platformda katettiği gelişmelerin yakından izlenmesi ve ulusal çerçevede bunlara uygun politikaların belirlenerek uygulamaya sokulması zorunlu hale gelmiştir.

Dünyada ve Türkiye'de turizm

Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) yayınladığı rakamlar, turizmin genel seyri hakkında birtakım fikirler vermektedir. Şöyle ki; 1992 yılında tüm dünyada seyahat eden turist sayısı 500 milyon kişidir. Bu rakam, bir önceki sene % 5.5 oranında gerçekleşen yıllık artışın, % 3.8'e düştüğünü göstermektedir. Ancak buna rağmen, toplam turizm gelirlerinde bir önceki yıla göre % 9'luk artış gerçekleşerek, 300 milyar Amerikan Doları civarında bir rakam elde edilmiştir. WTO tahminlerine göre, dünyadaki toplam seyahat eden turist sayısı 2000 yılında 661 milyona, 2010 yılında ise 937 milyona ulaşacaktır.

Tablo 1'de dünyadaki toplam turistik

ABSTRACT

DEVELOPING TRENDS OF TOURISM ACTIVITIES AND THE BLUE FLAG REGULATION

Tourism development became one of the modern economic development priorities in the world in recent years. The development of a tourism infrastructure to provide accommodation, accessibility and facilities for the tourists have a direct impact on the environment and historical values. A sustainable tourism approach requires that these tourist attractions have to be preserved to maintain the quality of them. The Blue Flag as a regulation was introduced by European Community in 1987 to protect the environment and to establish the standards. This article aimed to assess this regulation thoroughly and suggested that the important decisions had to be taken after a serious analysis of it.

Turhan İstanbullu - Cihan Erdönmez, İstanbul University Faculty of Forestry, İstanbul, Turkey.

Prof. Dr. Turhan İstanbullu ve Cihan Erdönmez, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesinde öğretim elemanıdır.

TABLO:1 - DÜNYA'DA TURİST GİRİŞLERİNİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

SIRA 1992	ÜLKE	GELEN TURİST SAYISI (000)		SIRA 1985	YILLIK ARTIŞ ORANI 1985 - 1992	DÜNYA TURİZMİ İÇİNDE PAYI	
		1992	1985			1985	1992
1	FRANSA	59.590	36.748	1	7,15	12,37	11,15
2	ABD	44.647	25.417	3	8,38	9,27	7,71
3	İSPANYA	39.638	27.477	2	5,37	8,23	8,34
4	İTALYA	26.113	25.047	4	0,60	5,2	7,60
5	MACARİSTAN	20.188	9.724	11	11,00	4,19	2,95
6	AVUSTURYA	19.098	15.168	5	3,35	3,96	4,60
7	İNGİLTERE	18.098	14.49	6	3,62	3,85	4,38
8	MEKSİKA	17.271	11.907	9	5,46	3,59	3,61
9	ÇİN	16.512	7.133	12	12,74	3,43	2,16
10	ALMANYA	15.147	12.686	8	2,57	3,14	3,85
11	KANADA	14.741	13.171	7	1,62	3,06	4,00
12	İSVİÇRE	12.800	11.900	10	1,05	2,66	3,61
13	YUNANİSTAN	9.331	6.574	13	5,13	1,94	1,99
14	PORTEKİZ	8.989	4.989	14	8,66	1,85	1,48
15	ÇEKOSLAVAKYA (E)	8.000	4.869	15	7,35	1,66	1,48
	DÜNYA	481.672	327.634		5,57	100,00	1000,0

KAYNAK : Dünya Turizm Örgütü(WTO)

hareketlerin ülkelere göre dağılımı izlenebilmektedir.

İlk onbeş ülkeyle ilgili rakamların yer aldığı tablodan da anlaşılacağı gibi, en çok turist çeken ülkeler sıralamasında, 59 milyon 590 bin turistle Fransa birinci durumdadır. Öte yandan, 1985-1992 yılları arasında, yıllık ortalama % 12.74 ve % 11.00'lik artış oranlarıyla Çin ve Macaristan'ın uluslararası turizm piyasasında hızlı bir gelişme gösterdikleri görülmektedir. Bu ülkeleri, Portekiz ve ABD gibi ülkeler izlemektedir.

Olaya turizm gelirleri açısından bakıldığında ise daha farklı bir dünya ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Fransa ABD'ne oranla yaklaşık 15 milyon daha fazla turist

ağırlarken, elde ettiği turizm geliri bakımından ABD'nin neredeyse 29 milyar dolar gerisinde kalmaktadır ki, bu Fransa'nın elde ettiği toplam turizm gelirlerinin iki katından daha fazladır.

Öte yandan, gelen turist sayısı bakımından dünya çapında ilk onbeş ülke arasında bulunan Macaristan, Çin, Yunanistan, Portekiz ve eski Çekoslovakya gibi ülkelerin, turizm gelirleri açısından aynı yeri koruyamadıkları, bu ülkelerin yerini Hong Kong, Singapur, Hollanda, Tayland ve Belçika'nın aldığı görülmektedir.

Türkiye'de ise, turizmin hızlı bir biçimde gelişmesinin, ancak 1980'lerden itibaren başladığı söylenebilir; 1980'li yılların başında Türkiye'ye gelen yıllık turist sayısı 1.5 milyon dolan civarındadır.

Turizm, bir hizmet endüstrisi üretimi dahi olsa, doğal kaynaklarla son derece yakından ilgili bir sektördür. Bu nedenle de, turizmin bir gelir kapısı olduğu zannedilmemelidir.

TABLO 2 - TURİZM GELİRLERİNİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

SIRA 1992	ÜLKE	TURİZM GELİRİ (\$ MİLYON)		SIRA 1985	YILLIK ARTIŞ ORANI % 1985 / 92	DÜNYA TURİZMİ İÇİNDE PAYI	
		1992	1985			1985	1992
1	ABD	53.861	17.937	1	12,09	13,45	15,44
2	FRANSA	25.000	7.942	4	24,73	12,59	6,84
3	İSPANYA	2.181	8.151	3	18,56	9,06	7,02
4	İTALYA	21.577	8.756	2	12,39	6,69	7,54
5	İNGİLTERE	13.683	7.120	5	12,87	5,61	6,13
6	AVUSTURYA	13.250	5.084	6	15,46	4,69	4,38
7	ALMANYA	10.982	4.748	7	13,14	3,80	4,09
8	İSVİÇRE	7.650	3.145	8	16,81	3,15	2,71
9	HONKONG	3.037	1.788	11	21,77	2,39	1,54
10	MEKSİKA	5.997	2.901	10	13,17	2,33	2,50
11	KANADA	5.679	3.103	9	11,85	2,29	2,67
12	SİNGAPUR	5.204	1.660	14	21,80	2,23	1,43
13	HOLLANDA	5.004	1.661	13	20,45	2,06	1,43
14	TAYLAND	4.829	1.171	15	26,49	2,05	1,01
15	MEKSİKA	4.053	1.663	12	18,76	1,87	1,43
	DÜNYA	296.375	116.149		14,32	100,00	100,00

KAYNAK : Dünya Turizm Örgütü(WTO)

Yine yıllık 280 milyon dolar turizm geliri ile, Türkiye'nin dünya çapında turizm pazarından aldığı pay % 0.3 oranında kalmaktadır. Oysa bu rakamlar 1990'ların başına gelindiğinde hızlı bir artış göstermiştir. Şöyle ki, bir yılda gelen turist sayısı 5.4 milyon, turizm geliri 3.3 milyon dolara ve dünya turizm pazarındaki pay da % 1.2'ye tırmanmıştır.

Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre, 1993 yılı için, 4.5 milyar dolarlık turizm geliri hedefine ulaşılmıştır.

Gelen turistlerin dağılım açısından, daha çok OECD ülkelerine yönelik bir eğilimin ağırlık kazandığı da Turizm Bakanlığı kaynaklarında belirtilmektedir. OECD ülkelerinden gelen turist sayısı 1992'ye oranla % 12.5 oranında artmış,

1993'ün ilk yedi ayı itibarıyla turizm gelirlerinde % 9.9'luk artış kaydedilmiş, turist başına harcama düzeyi 530 dolardan 640 dolara, ortalama kalış süresi de 8 günden 11 güne yükselmiştir.

Dünya Turizm Örgütü (WTO), Türkiye'ye gelen turist sayısının 2000 yılında 12 milyon dolaylarında olacağını, turizm gelirin'in ise 10 milyar dolara yükseleceğini tahmin etmektedir. Bu rakamlar, Türkiye'nin dünya turizm pazarından alacağı payın 2000 yılında % 2 oranında olacağını da göstermektedir.

Turizmin gelişimini yönlendiren temel etmenler

Turizmin, son derece hızlı bir biçimde gelişimini etkileyen birtakım temel et-

Mavi bayrak uygulaması, 1987 yılında Avrupa Topluluğu Çevre Eğitim Vakfı tarafından 11 AT ülkesini kapsar biçimde başlatılmıştır.

menler bulunmaktadır. Genel olarak, toplumsal yapıyı oluşturan ögelerde, bunlar arasındaki etkileşimlerde ve sonucunda da, toplumsal yapının bütününde meydana gelen değişimler diyebileceğimiz "toplumsal değişim" olgusu, söz konusu etmenleri kapsayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aslında, bu tür değişimlerin turizm üzerindeki etkilerinin dile getirilmesi hiç de yeni değildir. Bundan tam 43 yıl önce, bir dönem Orman Bakanlığı da yapmış olan Orman Fakültesi'nin değerli hocalarından Selahattin İnal'ın konuyla ilgili olarak yazdıkları bugün bile geçerliliğini korur niteliktedir. İnal, "Turizm ve Tabiatı Koruma İşlerimiz" adlı yazısında, turizmin taşıdığı önemi çeşitli rakamlarla vurguladıktan sonra, turistik etkinliklerin artık yalnızca doğal ve tarihi güzellikleri görmek amacıyla değil, aynı zamanda çeşitli kültürel olaylardan, sportif etkinliklerden ve eğlencelerden yararlanmak amacıyla da yapıldığını belirtmekte, bütün bunları dikkate alındığında ise, ülkemiz turizm açısından çok büyük bir potansiyele sahip olduğunu söylemektedir. Kuşkusuz, bunlar bugün için de geçerli yargılardır.

Schwaninger (1990), turizmin geleceğini yönlendirecek etmenlerin, ekonomi, siyaset, teknoloji, ekoloji ve sosyo-kültürel boyutlarda meydana gelecek değişimler olarak ele almıştır. Bunları, çalışma sürelerinde azalmalar, gelirlerdeki artışlar, bireysel etkinlik eğilimlerinin artması, yabancı kültürleri keşfetme isteğinin çoğalması, çevre duyarlılığının yoğunlaşması, pazarlama ve ulaşım olanaklarının genişlemesi, tam istihdamın sağlanması için boş zamanların artırılması biçiminde özetlemek olanaklıdır.

Benzer bir yaklaşımla, Martin ve Mason (1990), turizmin gelişimini, ekonomik, teknolojik ve toplumsal değişimlerin etkileyeceği üzerinde durmaktadır. Bu gibi görüşler benzerleriyle çeşitlendirilebilirler.

Sayılan tüm bu etmenlerin ışığında, turizm literatüründe yeni bazı kavramların girdiği de gözlemlenmektedir. Kuşkusuz

bunlardan en önemlisi "yumuşak turizm" (soft turizm, doğa turizmi)'dir.

Tekin (1991), yumuşak turizm kavramı üzerinde durarak, 2000'li yıllarda güneşe ve denize dayalı, pasif nitelikli, kitlesel turizm hareketlerinin yön değiştireceğini, daha eylemli ve araştırmacı boyut taşıyan, ayrıca, insani ilişkilerine önem veren tür- lere yöneleceğini vurgulamakta ve bu durumun "yumuşak turizm" adı altında toplanabileceğini belirtmektedir.

Tüm bunlardan hareketle, turizm alanında gelişen görüşleri bazı ana başlıklarda toplamak olanaklı olacaktır.

1. Turizm, dünya çapında gelişen ve ekonomik anlamda oldukça fazla değer taşıyan bir sektördür.

2. Ülkeler, giderek gelişen bu sektörden daha fazla pay alabilmek için güncel gelişmeleri yakından izlemek ve kaynaklarını bu doğrultuda değerlendirmek zorunluluğu ile karşı karşıyadır.

3. Toplumsal yaşamda meydana gelen gelişmeler, turizm alanında süregelen bazı olguları değiştirmekte ya da yerlerine yenilerini getirmektedir. Bunlar;

- Bireysel hareket etme, kitlesel etkinliğe bağlı kalmama, kendi kararını verme ağırlık kazanmaktadır.

- Değişik kültürleri tanıma ve onların içinde yer alma istekleri artmaktadır.

- Çevre duyarlılığı oldukça hızlı bir biçimde gelişmekte, bu nedenle de, gidilen yerlerdeki genel temizlik koşulları ile birlikte, doğal değerlere gösterilen özen önemli bir seçim kriteri durumunu almaktadır.

MAVİ BAYRAK UYGULAMASI VE ÜLKEMİZ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mavi bayrak uygulaması

Mavi bayrak uygulaması, 1987 yılında Avrupa Topluluğu Çevre Vakfı (FEEE) tarafından 11 Avrupa Topluluğu ülkesini kapsayacak biçimde başlatılmıştır. Uygulamaya 1990 yılında Finlandiya'nın da katılımıyla Topluluk dışında açılma ger- çekleşmiştir.

Mavi bayrak uygulaması, genel olarak, deniz suyu kirliliğini kontrolü ile birlikte, kıyı halkının çevresel açıdan bilinçlendirilmesi, ayrıca resmi ve gönüllü kuruluşların bu amaç doğrultusunda barekete geçerişmesini amaçlamaktadır.

Uygulama genel olarak, deniz suyu kirliliğinin kontrolü ile birlikte, kıyı hal-kının çevresel açıdan bilinçlendirilmesini ayrıca resmi ve gönüllü kuruluşların bu amaç doğrultusunda harekete geçirilmesini amaçlamaktadır. Mavi bayrak verebilme kriterleri incelendiğinde, bu durum açık bir biçimde görülecektir.

1992 yılında toplam 847 plaj ve 225 marinaya mavi bayrak verilmesi uygun görülmüş, bu rakam 1993 yılında 1203 plaj ve 277 marinaya yükselmiştir. Söz konusu sayının ülkeler arasındaki dağılımı incelendiğinde, önemli bölümünün Fransa, Yunanistan ve İspanya gibi Akdeniz ülkeleri tarafından paylaşıldığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye Çevre Eğitim Vakfı'ndan alınan 1992 yılı rakamlarına göre, mavi bayrak verilmesi uygun görülen toplam 847 plajdan 248'i Fransa'da, 235'i Yunanistan'da, 206'si ise İspanya'da bulunmaktadır.

Kuşkusuz, verilmesi uygun görülen mavi bayrak sayısının toplamı da söz konusu ülke için önemli bir turistik kıvanç kaynağı olacaktır. Çevresel kaygı ve duyarlılığın önemli ölçüde arttığı günümüzde bu durum, hem işletme planlaması hem de ulusal turizm politikası yönünden gözardı edilemeyecek bir gelişmedir. Öte yandan uygulamanın, çevresel kirliliğinin ve sonuçlarının ulusal sınırları tanımadığı günümüzde, uluslararası etkinliği olan bir yapının algılanması da yanlış olmayacaktır.

Mavi bayrak uygulamasının ülkemizdeki durumu

Turizmin ülkemiz açısından taşıdığı önem su götürmez bir gerçek olarak karşımızdadır. Benzer bir gerçeklik de, mevcut ulusal turizm gelirimizin, alternatif potansiyeli oldukça fazla olmasına ve bu potansiyeli harekete geçirebilecek kimi çalışmaların son zamanlarda ağırlık ve hız kazanmasına rağmen, önemli ölçüde deniz ve kıyısı etkinliklerine dayalı olmuştur.

Uluslararası sayılan belirgin gerçeklerden hareket eden Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TCEV), mavi bayrak uygulama-

sının Türkiye'de de uygulanabilmesi için 1992 Mart'ından başlayarak, Hatay'dan Çanakale'ye kadar uzanan 25000 km'lik şeridin 300 ayrı noktasında ölçümler yapmaya başlamıştır.

1992 yılında Avrupa Topluluğu Çevre Eğitim Vakfı (FEEE) yöneticilerinin ülkemizi ziyaret etmesinin ardından, mavi bayrak kampanyasının kamu yararına çalışan bir vakıf yürütülmesi öngörülmüş ve gerekli çalışmalar başlatılmıştır. Bu doğrultuda olmak üzere FEEE, Türkiye Çevre Eğitim Vakfı'nı (TÇEV) önce ortak üyeliğe, sonra tam üyeliğe kabul ederek, mavi bayrak uygulamasını Türkiye'de yürütmeye yetkili kılmıştır. Bu yetkilendirmeden dolaydır ki, TÇEV Resmi Senedi'nin Vakfın amacının açıklandığı 3. maddesinde..."Avrupa Çevre Eğitim Vakfı'nca başlatılmış bulunan Avrupa Topluluğu'nca yürütülen "Mavi Bayrak Kampanyası"nın ülkemizde organizasyonunu, yürütülmesini ve geliştirilmesini ... sağlamaktır." hükmü yer almıştır.

1994 yılının başında TÇEV, ülkemizde mavi bayrak asmaya uygun plaj ve marinaları belirlemek amacıyla bakanlık (Turizm, Çevre, Sağlık), üniversite ve gönüllü kuruluş temsilcilerinin yer aldığı bir komisyon oluşturarak, fiilen çalışmaya başlamıştır. Önümüzdeki aylarda, mavi bayrak asacak plaj ve marinaların açıklanması beklenmektedir.

Mavi bayrak uygulamasının ülkemiz açısından değerlendirilmesi

Uluslararası turizm pazarının giderek büyüdüğü ve ulusal ekonomiler açısından giderek daha fazla yer tuttuğu günümüzde, mavi bayrak uygulaması gibi çok önemli bir olayı, oldukça geniş ve çok yönlü değerlendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Olaya bu bakış açısıyla yaklaşıldığında belli başlı iki düşünce biçimi karşımıza çıkmaktadır.

Banlardan ilki, daha önce de değindiğimiz gibi, uluslararası turizm rekabeti açısından olayın dışında kalmama gereğidir. Kuşkusuz hatırlatma yarar var; tu-

1992 ydı sonunda toplam 847 plaj ve 225 marinaya mavi bayrak verilmesi uygun görülmüş, bu rakam 1993 yılında 1203 plaj ve 277 marinaya yükselmiştir.

ristler artık uluslararası gelişmeleri daha yakından izlemekte ve daha fazla talepkâr hale gelmektedirler.

Bu düşünce biçimi açısından konuyu incelediğimizde, mavi bayrak uygulamasının, ülkemizde de hızla yaygınlaştırılması ve gerçekte olduğu gibi, Akdeniz'in en temiz sularına sahip olduğumuzun tüm turizm kamuoyuna duyurulması gerekmektedir.

İkinci düşünce biçimi ise, ilkinde oranla biraz daha kuşku ve temkinli olanıdır. Şöyle ki;

Yukarıdaki açıklamalardan da rahatlıkla anlaşılacağı üzere, mavi bayrak uygulaması temelinde Avrupa Topluluğu ülkelerini kapsayan bir etkinliktir. Uluslararası turizm rekabeti açısından, Türkiye'nin en önemli rakiplerinin (Fransa, İspanya, Portekiz, Yunanistan) bu Topluluğun üyeleri olduğu da bilinen bir gerçektir. Şu halde ilk alka gelen, söz konusu mavi bayrak uygulamasının AT ülkelerine avantaj sağlamak amacıyla oluşturulduğu yolundadır. AT ülkeleri dışında yalnızca Finlandiya'nın uygulama kapsamına sokulması ki Finlandiya, deniz ve kıyısı etkinlikleri açısından önemli bir rakip olarak görülmemelidir. Bu düşüncenin yanlış olmasını gerektirmemektedir.

Gelişen turizm rekabeti ortamında, denizlerimizin ve kıyılarımızın turistik etkinlikler açısından yeterli olup olmadığının, üyesi olmadığımız ve olmamız olasılığının da pek fazla görülmediği bir ekonomik birliğin öncülük ettiği örgütün kararlarına bırakılması, oldukça hassas bir düşünme noktası olarak görülmelidir. Zira, söz konusu birliğin alacağı tüm kararlarda öncelikli ölçüt, o birliğin ve üyelerinin ekonomik çıkarları olacaktır. Bu anlamda, Türkiye'nin gelişen turizm pazarından aldığı payın oransal olarak artışı da dikkate alındığında, mavi bayrak uygulamasında çeşitli biçimlerle taraflı davranışları da olabileceği dikkate alınmalıdır.

SONUÇ

Bu düşünceden hareket edildiğinde ise, mavi bayrak uygulamasının Türkiye'de

uygulanabilmesine -gerçekte yalnızca AT ülkelerini kapsamasına rağmen- olanak tanımının nedenlerinin neler olabileceği konusunda yeterince düşündükten sonra karar vermenin daha doğru olacağı yolunda bir sonuç çıkmaktadır.

Kuşkusuz uygulamayı çevresel bazda gelişen global değişimler, sınır tanımayan sorunların boy göstermesi ve ortak geleceğimiz kaygıları nedeniyle ve oldukça iyi niyetle, hangi ülkeler olursa olsun, kaynakların korunarak kullanılmasını amaçlayan bir girişim olarak değerlendirmek, doğruluk olasılığı oldukça yüksek olan bir yoldur.

Bilimsel düşünce yetisi, olayları olabildiğince çok yönlü, bol olasılıklı değerlendirmeyi ve kuşku olmayı gerekli kılar. Bu nedendir ki, mavi bayrak uygulamasına, ikinci düşünce biçimiyle de yaklaşılması gerekliliğini doğumuştur. Ancak, yine bilimsel düşünme yetisi ve bilimsel ahlak, eldeki bilgilerin sınırlı olduğu durumlarda kesin yargılara varmayı engeller ki, bu nedenden dolayı da olumsuz olabilecek durumları yalnızca bir kuşku niteliğiyle ve oldukça kapalı bir biçimde ifade etmemize yol açmıştır.

Mavi bayrak uygulamasının tüm yönleriyle incelenmesi ve kesin kararların bu incelemelerden sonra alınması gerekliliği, tüm bu açıklamalardan çıkan tek kesin sonuçtur. □

KAYNAKÇA

- HENDERSON, K. A. (1990), "Deep Ecology and Recreation Incompatible?" *Joperd*, March, ss. 77-80.
- İNALS, S. (1951), "Turizm ve Tabiatı Koruma İşlerimiz", *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1.
- MARTIN, B., S. MASON (1990), "Boş Zamanların Değerlendirilmesi Açısından Geleceğin Turizmi ve Toplumsal Yönelişler" (çev. U. Demiray), *Anatolia Dergisi*, Mayıs 1990, ss. 3-6.
- SAVINGNAC- A.E. (1994), "New Year's Message", *WTO News*, January/February 1994.
- SCHWANINGER, M. (1990), "2000-2010 Yılları İçin Boş Zaman Yaklaşımları ve Turizm" (çev. A. Hastürk), *Anatolia Dergisi*, Ocak 1990, ss. 15-18.
- TEKİN, A. (1991), *Strello Aktuel*, 91/1, Özel Sayı.
- TURİZM BAKANLIĞI, *Turizm Bülteni*, Ekim 1993, s. 1.
- WTO News, January/February 1994.

Gelişen turizm rekabeti ortamında, denizlerimizin ve kıyılarımızın turistik etkinlikler açısından yeterli olup olmadığının, üyesi olmadığımız ve olmamız olasılığının da pek fazla görülmediği bir ekonomik birliğin öncülük ettiği örgütün kararlarına bırakılması, oldukça hassas bir düşünce noktası olarak görülmelidir.